

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Ідея екологічної мережі є комплексною, інтегральною в проведенні практичних робіт з організації збереження біологічного і ландшафтного різноманіття. Проводяться роботи з підготовки створення Європейської (Пан'європейської) екомережі. Ця мережа, як реальна мережа природних та напівприродних територій європейського значення є безпосереднім втіленням щодо виконання завдань з реалізації Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, яка була затверджена на конференції міністрів докільля країн Європи у м. Софії в 1995 р. Ця стратегія передбачає: розробку критеріїв для виділення ключових районів, екокоридорів, районів відновлення, буферних зон згідно з біогеографічними зонами Європи; відбір екосистем, екоотопів (типів середовищ існування), видів і ландшафтів, що мають всеєвропейське значення; визначення конкретних ділянок територій для збереження, покращення або відновлення екосистем, середовищ існування, видів і їх генетичного різноманіття та ландшафтів всеєвропейського значення; розробку принципів, що забезпечать максимально послідовне і ефективно здійснення заходів з створення екомережі.

Основними завданнями для цього Всеєвропейською стратегією передбачається: а) збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення; б) забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів; в) створення необхідних умов для розселення і міграції видів; г) забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації; д) захист систем від потенційно негативних факторів .

Пропонується, щоб Європейська екомережа включала такі структурні елементи: природні ядра для збереження екосистем, середовищ існування, видів і ландшафтів європейського значення; екокоридори для забезпечення взаємозв'язків між природними екосистемами – елементи поєднання природних масивів і міграційні шляхи водночас; відновлювальні райони, в яких відновлюються порушені елементи екосистем і ландшафтів європейського значення або повністю відновлюються деякі райони; буферні зони, що зміцнюють і захищають мережу від негативних впливів. Європейська мережа є цілісним поєднанням окремих її ділянок, що охоплюють території країн Європи. Серед них посідає своє місце і проєктована Національна екологічна мережа України (Мовчан, 19978; Розбудова..., 1999) .

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (Рамсарська конференція (1971р.), Конвенція про захист Чорного моря від забруднення (1992), Конвенція про охорону біологічного різноманіття (1994), Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995), Конвенція про охорону транскордонних водотоків та міжнародних

озер (1999). Важливе місце в європейській екомережі займають біосферні заповідники і території природної спадщини, які визнані Конвенцією про захист світової культурної та природної спадщини, до якої Україна приєдналась у 1978 р.

Верховною радою України прийнято Закон України –Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки, 2000 р. та Закон України «Про екомережу України», 2004 р. В загальних положеннях вказано, що закон розроблено відповідно до вимог щодо формування Всеєвропейської екологічної мережі як єдиної просторової системи територій країн Європи з природним або частково зміненим станом ландшафту.

Згідно з основною метою Програми по формуванню екологічної мережі України сформульована мета створення фрагменту екомережі на території досліджень. Вона полягає в формуванні структурних елементів мережі з метою забезпечення шляхів поширення видів рослин і тварин, особливо рідкісних, та збереження природних екосистем, видів рослин і тварин. Обов'язковою умовою даного фрагменту екомережі є її відповідність до вимог існування Національної екологічної мережі та можливість включення до останньої як невід'ємного функціонального підрозділу (Розбудова..., 1999; Закон..., 2000, 2004).

Основними завданнями формування екомережі Нижньодніпровського регіону є: відновлення та збереження природних екосистем та середовищ існування рослин і тварин; менеджмент потенціалу біорізноманіття; збереження та відтворення характерних природних ландшафтів – степових, водно-болотних, лучних та ін.; створення нових та збільшення площі вже існуючих об'єктів природно-заповідного фонду для забезпечення середовищ існування певних видів рослин і тварин, занесених до Червоних списків всіх категорій та включених до переліків міжнародних угод та конвенцій; оптимізація площ сільськогосподарських земель та зменшення ступеню їх розораності; обмеження інтенсивного використання екологічно уразливих земель (Бойко, 2004 та ін.).

На території Нижньодніпровського екокоридору заплановано виділити, як це зазначено в Законі про формування даної мережі, такі *структурні елементи*: ядра біорізноманіття або біоцентри або корінні території – об'єкти природно-заповідного фонду або збережені природні території, що забезпечують збереження ландшафтного і біологічного різноманіття, особливо ті, що включають середовища існування рідкісних та зникаючих видів рослин та тварин; природні або екологічні коридори – ділянки природних або антропогенних ландшафтів, переважно витягнутої конфігурації, що пов'язують собою різні біоцентри або природні регіони та забезпечують умови існування та міграції природних для даних екоотопів видів рослин та тварин; буферні зони та ділянки ренатуралізації – ділянки навколо природних регіонів, біоцентрів, екокоридорів, що забезпечують захист останніх від негативних зовнішніх чинників, та створюють сприятливі умови для їх розвитку (Бойко, 2004 та ін.).

Складові структурних елементів екологічної мережі. Основною

складовою структурних елементів екологічної мережі є території та об'єкти природно-заповідного фонду; водні об'єкти (морські прибережні акваторії, річки, озера, лимани, штучні водойми – канали, водосховища, ставки), водно-болотні угіддя, водоохоронні зони, прибережні захисні смуги, смуги відведення, зони санітарної охорони; ліси та лісосмуги; курортні та лікувально-оздоровчі території з їх природними ресурсами; рекреаційні території для організації масового відпочинку населення і туризму; вцілілі залишки природних територій – ділянки степової рослинності, луки, пасовища, кам'яністі відслонення та розсипи, піски, солончаки, земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України, а також ділянки з рідкісними видами тварин і рослин, що включені до Червоної книги України та частково землі екстенсивного використання – пасовища, луки, сіножаті (Мовчан, 1997; Розбудова..., 1999; Бойко, 2004 та ін.).

Для збереження та відтворення природного стану ділянок екомережі, а також для успішного виконання природоохоронних функцій створеної екомережі треба виконати низку необхідних заходів.

Список літератури:

1. Бойко П.М. Особливості створення локальної екомережі (на прикладі правобережжя Нижнього Дніпра).- Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова».-т. 6, 2004.- С.123-126.
2. Закон України -Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки#. Затверджено 21 вересня 2000 року N1989-III. – 24 с.
3. Закон України «Про екомережу України» // Відомості Верховної ради України. – 2004.-Т.2. – С. 4-7
4. Мовчан Я.І. Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів утілення // Конвенція про біорозмаїття: громадська обізнаність і участь. – К.: Стилос, 1997. – 150 с.
5. Розбудова екомережі України.(Наук. ред. Ю.Р.Шеляг-Сосонко). – Київ, 1999.

